

O'ZBEKISTON RANGTASVIRIDA EKOLOGIK MUAMMOLAR

Botirova Shabnam Burxonbek Qizi

Guliston Davlat Universiteti San'atshunoslik Fakulteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20610054>

Annotatsiya (o'zbek tilida)

Mazkur maqolada O'zbekiston rangtasvir san'atida ekologik muammolarning aks etishi tahlil qilinadi. Orol dengizi fojiasi, cho'llanish, suv resurslarining kamayishi va atrof-muhit ifloslanishi kabi ekologik muammolarning rassomlar ijodida ifodalanish xususiyatlari yoritiladi. Shuningdek, ekologik mavzudagi rangtasvir asarlarining jamiyat ekologik ongini shakllantirishdagi ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: ekologiya, rangtasvir, Orol dengizi, ekologik muammolar, san'at, tabiat, atrof-muhit.

Аннотация (на русском языке)

В данной статье рассматривается отражение экологических проблем в изобразительном искусстве Узбекистана. Анализируются особенности художественного изображения экологической катастрофы Аральского моря, процессов опустынивания, сокращения водных ресурсов и загрязнения окружающей среды. Также раскрывается значение живописи в формировании экологического сознания общества.

Ключевые слова: экология, живопись, Аральское море, экологические проблемы, искусство, окружающая среда.

Abstract (in English)

This article examines the representation of environmental problems in the painting art of Uzbekistan. It analyzes artistic depictions of the Aral Sea disaster, desertification, water resource depletion, and environmental pollution. The role of painting in raising ecological awareness and promoting environmental responsibility is also discussed.

Keywords: ecology, painting, Aral Sea, environmental problems, art, environment.

Kirish

Bugungi kunda ekologik muammolar insoniyat taraqqiyotiga jiddiy ta'sir ko'rsatayotgan global masalalardan biri hisoblanadi. O'zbekiston ham ekologik muammolar ta'siridan chetda emas. Ayniqsa, Orol dengizining qurishi, suv tanqisligi, cho'llanish va atmosfera havosining ifloslanishi mamlakatning ekologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu muammolar nafaqat ilm-fan va ommaviy axborot vositalarida, balki tasviriy san'atda ham keng yoritilmoqda. Rangtasvir san'ati inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni badiiy ifodalashning muhim vositasi hisoblanadi. O'zbek rassomlari ekologik muammolarni o'z asarlarida aks ettirish orqali tomoshabinlarni tabiatni asrashga, ekologik madaniyatni rivojlantirishga da'vat etib kelmoqdalar.

Asosiy qism

Orol dengizi fojiasi rangtasvir asarlarida. O'zbekiston ekologiyasiga oid eng dolzarb muammolardan biri Orol dengizining qurishidir. XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab dengiz sathining keskin pasayishi natijasida mintaqada ekologik inqiroz yuzaga keldi. Ushbu muammo ko'plab rassomlar ijodida o'z aksini topgan. Rangtasvir asarlarida dengiz tubida qolib ketgan kemalar, qurigan qirg'oqlar, sho'rxok yerlar va og'ir ekologik muhit tasvirlanadi. Bunday asarlar orqali rassomlar tabiatga nisbatan mas'uliyatsiz munosabatning achchiq oqibatlarini ko'rsatishga

harakat qiladilar. Orol mavzusidagi kartinalar tomoshabinda tabiat taqdiri uchun mas’uliyat hissini uyg’otadi.

Cho’llanish va suv resurslari muammosi. O’zbekistonning ayrim hududlarida cho’llanish jarayoni kuchayib bormoqda. Yerlarning degradatsiyaga uchrashi, suv resurslarining kamayishi va iqlim o’zgarishi natijasida ekologik muammolar yanada murakkablashmoqda. Rassomlar ushbu jarayonlarni qurigan daraxtlar, hosilsiz yerlar va suvsiz manzaralar orqali ifodalab, ekologik muvozanat buzilishining oqibatlarini ko’rsatadilar. Bunday asarlarda ranglar va kompozitsiya muhim ahamiyat kasb etadi. Sarg’ish va kulrang tuslar tabiatning iztirobini ifodalasa, yashil ranglarning kamayishi ekologik muammolarning kuchayib borayotganini anglatadi.

Ekologik muammolarni ifodalashda badiiy vositalar. O’zbek rassomlari ekologik mavzularni yoritishda turli badiiy vositalardan foydalanadilar. Ramziy obrazlar, kontrast ranglar, yorug’lik va soya o’yinlari orqali tabiat va inson o’rtasidagi murakkab munosabatlar tasvirlanadi. Ayrim asarlarda tabiatning go’zal manzaralari bilan ekologik muammolar yonma-yon tasvirlanib, tomoshabinni chuqur mushohada qilishga undaydi. Shuningdek, zamonaviy rassomlar ekologik mavzularni yangi uslub va texnikalarda talqin etib, san’atning tarbiyaviy imkoniyatlarini kengaytirmoqdalar. Rangtasvir san’atining ekologik tarbiyadagi o’rni. Ekologik muammolarni yorituvchi rangtasvir asarlari yosh avlodni tabiatga mehr-muhabbat va ehtiyotkorlik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Ko’rgazmalar, san’at festivallari va madaniy tadbirlar orqali ekologik mavzudagi asarlar keng jamoatchilikka taqdim etilmoqda. San’at orqali ekologik muammolarni yoritish insonlarga kuchli ruhiy ta’sir ko’rsatadi. Shu sababli rangtasvir ekologik madaniyatni shakllantirish va atrof-muhitni muhofaza qilish g’oyalarini targ’ib etishda samarali vosita bo’lib xizmat qilmoqda. O’zbekiston tasviriy san’ati tarixida tabiat manzaralari doimo muhim o’rin egallab kelgan. Rassomlar o’z asarlarida yurtimizning go’zal tog’lari, daryolari, vodiylari va serhosil yerlarini tasvirlash orqali tabiatning betakror go’zalligini namoyon etganlar. Biroq XX asr oxiri va XXI asr boshlaridan boshlab ekologik muammolarning kuchayishi natijasida rassomlar ijodida tabiatning go’zalligidan tashqari, uning ekologik holati ham muhim mavzuga aylandi. Natijada ekologik muammolarni yoritishga bag’ishlangan ko’plab rangtasvir asarlari yaratildi. Rassomlar ekologik muammolarni tasvirlash orqali jamiyat e’tiborini tabiatni muhofaza qilish masalalariga qaratishga harakat qilmoqdalar. Ular o’z asarlarida inson va tabiat o’rtasidagi munosabatlarni ochib berib, ekologik muvozanatning buzilishi qanday oqibatlarga olib kelishini badiiy vositalar yordamida ifodalaydilar.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O’zbekiston rangtasvir san’atida ekologik muammolar muhim mavzulardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, Orol dengizi fojiasi, cho’llanish va suv resurslari bilan bog’liq muammolar rassomlar ijodida keng aks ettirilmoqda. Ekologik mavzudagi asarlar nafaqat badiiy-estetik ahamiyatga ega, balki jamiyatda ekologik ong va madaniyatni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Shu bois ekologik muammolarni san’at orqali yoritish va targ’ib qilish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. O’zbek rassomlari ekologik mavzularni yoritish orqali jamiyat e’tiborini tabiatni muhofaza qilish masalalariga qaratishga intiladilar. Ayniqsa, Orol dengizi bilan bog’liq asarlar ekologik inqirozning naqadar jiddiy ekanligini badiiy obrazlar vositasida ta’sirchan ifodalab beradi. Bu esa tomoshabinlarda ekologik mas’uliyat hissining shakllanishiga xizmat qiladi. Rangtasvir san’ati ekologik tarbiya vositasi sifatida ham katta ahamiyatga ega. San’at asarlari orqali yosh avlodda tabiatga mehr-muhabbat, ekologik madaniyat va atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabat shakllanadi. Bunday asarlar insonlarni ekologik muammolarga befarq bo’lmaslikka, tabiiy boyliklarni asrab-avaylashga va kelajak avlod oldidagi

mas’uliyatni his etishga undaydi. Shuningdek, ekologik mavzudagi rangtasvir asarlari milliy san’atimizning mazmun jihatdan boyishiga, uning ijtimoiy ahamiyatining ortishiga xizmat qilmoqda. Ular nafaqat estetik zavq bag’ishlaydi, balki muhim ma’naviy-ma’rifiy vazifani ham bajaradi. Shu sababli O‘zbekiston rangtasvirida ekologik muammolar mavzusini o‘rganish va targ‘ib etish ekologik ongni rivojlantirish, tabiatni muhofaza qilish hamda jamiyatning barqaror rivojlanishiga hissa qo‘shuvchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Akbarov H. Tasviriy san’at asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
2. Abdullayev N. O‘zbekiston tasviriy san’ati tarixi. – Toshkent: Fan, 2019.
3. Jo‘rayev T. Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
4. Orol fojiasi va ekologik muammolar. – Toshkent: Ma’naviyat, 2018.
5. G‘aniyev R. Zamonaviy o‘zbek rangtasviri. – Toshkent: Sharq, 2022.
6. Karimov B. Ekologik madaniyat asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020.
7. Eco U. Art and Beauty in the Middle Ages. – Yale University Press, 2005.
8. Gombrich E.H. The Story of Art. – London: Phaidon Press, 2018.
9. Gombrich E.H. The Story of Art. – London: Phaidon Press, 2018.
10. Eco U. Art and Beauty in the Middle Ages. – Yale University Press, 2005.